

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ „ИНДУСТРИСКИ ОДНОСИ - РЕГУЛАТИВА, ТЕОРИЈА И ПРАКТИКА” ОД ВОН. ПРОФ. Д-Р АНДОН МАЈХОШЕВ, ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, како и Одлуката бр.1102-41/3 од 201. редовна седница на Наставно-научниот совет на Правниот факултет, одржана на 9.2.2021 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- д-р **Војо Беловски**, редовен професор, Правен факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип;
- д-р **Билјана Тодорова**, вонреден професор, Правен факултет при Универзитет „Гоце Делчев»,

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис „*Индустриски односи - регулатива, теорија и практика*” од авторот вонреден проф. д-р Андон Мајхошев, наменет за студентите на втор циклус студии на Правниот факултет при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип за предметот Индустриски односи во ЕУ (2+1+1), како и за студентите на прв циклус - втора година за предметот Трудово право (2+2+1) како дополнителна (проширена) литература.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Правниот факултет го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Учебникот со наслов „*Индустриски односи - регулатива, теорија и практика*” од проф. д-р Андон Мајхошев претставува континуирана заложба на авторот да ја оформи потребната литература од областа на индустриските односи, односно колективно трудово право за студентите на втор циклус студии на Правниот факултет за предметот со назив Индустриски односи во ЕУ, што се слуша на насоката Европско право, во прва година, со неделен фонд на часови (2+1+1 со 4 ЕКТС).

Податоци за обемот на ракописот: Проблематиката што е предмет на обработка е претставена во текст од вкупно 334 страници, од кои на 327 страници е претставен основниот текст, на седум страници се поместени над 100 релевантни библиографски единици, од монографски единици, периодични списанија, статии, извештаи и интернет страници, во најголем дел странска литература што ги покрива подрачјата што се третирали во трудот. Исто така, во трудот се користени најважните меѓународни и регионални акти на МОТ, ООН, Советот на Европа, ЕУ, како и повеќе национални закони од трудовото законодавство (Уставот, Законот за работни односи, Законот за безбедност и здравје при работа, Законот за мирно решавање на работните спорови, Општ колективен договор и повеќе посебни колективни договори). Учебникот е пишуван во А4 формат со нормален проред, употребен е фонд Arial, големина на буквите 11. Обемот на трудот и неговата содржина ги задоволуваат критериумите според бројот на часови и според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Констатирано е дека ракопис со таков наслов досега не е објавен, но има книги (ракописи) со други наслови кои третираат мал дел од проблематиката што ја обработува насловот кој е предмет на рецензија. Учебникот е напишан на оригинален начин и во него се содржани и анализирани најважните меѓународни правни акти на МОТ, ООН, Советот на Европа, ЕУ и др. (конвенции, препораки, повелби, декларации, директиви, регулативи и др.) кои се однесуваат на слободата на здружување на работниците и работодавачите во сопствени асоцијации (синдикати и здруженија на работодавачи), колективното преговарање, трипартизмот и

економско социјалните совети, мирното решавање на индивидуалните и колективните работни спорови, правото на партиципација на вработените во трговските друштва (претпријатијата), правото на штрајк, односот на синдикатот со политичките партии, корупцијата и др. Може да се каже дека трудот претставува научен материјал со висок стручен квалитет, кој може да се примени за стекнување на широки знаења од доменот на индустриските односи, односно колективното трудово право, како за студентите, така и за пошироката научна јавност. Во таа смисла, учебникот претставува основен едукативен и стручен материјал, приспособен на потребите за образование и едукација во областа на индустриските односи (колективното трудово право). Затоа сметаме дека овој учебник е од извонредно значење, како од теоретски, така и од практичен аспект.

Краток опис на содржината: Од содржински аспект, учебникот е структуриран во XXI поглавје кои опфаќаат исто толку тематски целини. Во секоја тематска целина авторот има поставено по неколку прашања за повторување и практични задачи на студентите, како и прашања за дискусија.

Првото поглавје е со наслов *Теоретски и нормативно-правен пристап на индустриските односи* и во неа се опфатени следните тематски единици: поим, предмет, методи, принципи, извори, значење и модели на индустриските односи (англосаксонски, корпоративистички и медитерански) на медиумското право (меѓународни и национални извори).

Второто поглавје е со наслов *Појава и развој на индустриските односи* и ги опфаќа следните наслови: 1) Настанок и развој до Првата светска војна; 2) Појава на работничкото движење; 3) Работничкото законодавство и признавање на правото на синдикално организирање и здружување; 4) Развој на индустриските односи меѓу двете светски војни; 5) Развој на индустриските односи меѓу двете светски војни во СССР; 6) Развој на индустриските односи меѓу двете светски војни во Западна Европа и светот; 7) Основање на МОТ; 8) Основање на Економско-социјалниот совет во Франција; 9) Индустриските односи за време на Втората светска војна; 10) Интернационализација на работничкото делување; 11) Благонаклонетост на капиталистичките држави кон работниците и нивните барања; 12) Развој на индустриските односи во постсоцијалистичките држави.

Третото поглавје е со наслов *Извори на правото на индустриски односи* и ги содржи изворите на правото на индустриски односи од домашно меѓународно потекло. Притоа, авторот прво се осврнува на изворите на правото на индустриски односи од национално потекло кои ги класифицира во хетерономни и автономни извори. Од хетерономните извори, тој ги анализира најважните правни акти според нивната правна сила, почнувајќи од Уставот, законот и подзаконските акти. Исто така, авторот ги анализира и објаснува карактеристиките на најважните автономни извори на правото на индустриските односи од национално потекло: колективниот договор, трипартитните спогодби и договори и општите акти на работодавачот (претпријатието) во кои спаѓаат а) статутот на претпријатието; б) правилниците и други општи акти на претпријатието.

Во рамките на ова поглавје авторот ги анализира и изворите на правото на индустриски односи од меѓународно потекло и тоа: актите на МОТ, актите на ООН, актите на Советот на Европа и ЕУ. Имајќи го предвид огромното значење на МОТ за меѓународното трудово право и индустриските односи, авторот со право посветил соодветно внимание и на МОТ, односно на нејзиниот историски развој, основните обележја на организацијата, дејноста, организациската структура, помошните тела и др. Исто така, во рамките на поглавјето, авторот ја објаснува разликата на правната природа на конвенциите и препораките на МОТ, примената на актите на МОТ и нивниот сооднос со националното законодавство (монистичко и дуалистичко сфаќање), како и содржината на најважните правни акти на МОТ, особено: Уставот на МОТ, Декларацијата за целите и задачите на МОТ (*Филаделфиска декларација*) и Декларацијата за основните принципи и права од работа.

Од актите на ООН, авторот ги анализира следните меѓународни извори на правото на индустриски односи: Повелбата на ООН (1945); Универзалната декларација за правата на човекот (1948); Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права (1966); Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (1966).

Од актите на Советот на Европа како најважни извори на правото на индустриски односи авторот ги анализира: Европската конвенција за правата на човекот (1950); Европската социјална повелба (1961), додека од актите на ЕУ се анализирани: Договорот за Европската Унија; Повелбата на Заедницата за основните социјални права на работниците (1989); Повелба за фундаменталните права на ЕУ (2000); Директивата 2002/14/ЕЦ и др.

Исто така, во рамките на поглавјето авторот го објаснува и меѓусебниот однос на изворите на правото на индустриски односи и тоа: 1) Меѓусебен однос на домашните (националните) и меѓународните извори на правото на индустриски односи; 2) Меѓусебен однос на националните извори на правото на индустриски односи.

Четвртото поглавје е со наслов *Принципи на индустриските односи*, во кое авторот ги објаснува основните принципи на кои почиваат индустриските односи. Основните принципи на индустриските односи се содржани во конвенциите и препораките на Меѓународната организација на трудот, како и во другите акти на меѓународното право. Како најважни принципи (начела) на кои се темелат индустриските односи се: автономноста на субјектите (синдикатот и работодавачите), социјалниот дијалог, *бипартизмот*, *трипартизмот* и поповолност за вработените (*in favorem laboratoris*). Притоа, авторот се осврнува на секој принцип одделно.

Петтото поглавје е со наслов *Право на работниците и работодавачите на слобода на здружување и организирање* во кое се анализирани најважните правни акти на МОТ, ООН, Советот на Европа и Европската Унија.

Шестото поглавје е со наслов *Субјекти на индустриските односи* во кое авторот детално ги разграничува субјектите на индустриските односи страната на работниците и субјектите на индустриските односи страната на работодавачите. Најважни субјекти на страната на работниците се: синдикатот; советот на вработени; мнозинството на вработени кај работодавачот и штрајкувачкиот одбор. Притоа, авторот се осврнува на теоретските аспекти на синдикатот каде што ги појаснува: поимот, дефиницијата и ставови за синдикат; Функции на синдикатот; Методи на делување на синдикатот; а) Основање на синдикатот б) Пристапување (зачленување) во синдикатот; в) Обврски на работодавачот во однос на синдикатот; д) Модели на претставување на синдикатот; 1) Мнозински модел; 2) Репрезентативен модел; ф) Критериуми за репрезентативност; е) Орган надлежен за утврдување на репрезентативноста; ж) Постапка за утврдување на репрезентативност; з) Репрезентивноста како причина за меѓусиндикален спор во Република Македонија; с) Степен на синдикализација и индустриските односи; и) Принцип на организирање на синдикатите; ј) Облици на синдикалното организирање; к) Моќта на синдикатот во транзицијата; Облиците на организирање на синдикатот; 1) Синдикат во претпријатие; 2) Граѓански синдикат; 3) Национална конфедерација на синдикати; 4) Европска конфедерација на синдикати; 5) Европски синдикален институт; 6) Меѓународна конфедерација на синдикатот.

Во рамките на ова поглавје авторот се осврнува и на субјектите на индустриските односи на страната на работодавачите. Како најважни субјекти на индустриските односи на страната на работодавачите авторот ги наведува здружението на работодавачи и стопанските комори.

Исто така, авторот во текстот се осврнува и на субјектите на индустриските односи на страната на државата. За индустриските односи посебно значење има фактот што државата и нејзините органи се јавуваат во улога на работодавачи, учесници во колективното преговарање, субјект на колективен работен спор и субјект на трипартитните тела. На национално ниво државата по правило ја претставува владата, а во системот на колективното преговарање и процесот на решавање на колективните работни спорови, како и во одделни трипартитни и бипартитни ангажирања - ресорното министерство или други државни органи.

Познато е дека единиците на територијалната автономија и локалната самоуправа се појавуваат во улога на работодавач во однос на вработените кои работат во нивните органи и организации, како и во однос на вработените кои работат во установите, службите, институциите и претпријатијата чиј основачи се тие. На ниво на единици на

територијална автономија и локална самоуправа воспоставени се голем број на облици на трипартитна соработка и дијалог. Таа соработка во единиците на локалната самоуправа најчесто се одвива преку локални економско-социјалните совети (ЛЕСС) и други тела и институции составени на принципот на трипартизам.

Седмото поглавје е со наслов *Колективни права и обврски и колективни интереси*, каде што авторот прави прецизна дистинкција помеѓу колективните права и обврски на вработените и колективните права на работодавачите. Исто така, авторот се осврнува и на колективните интереси на вработените и колективните интереси на работодавачите.

Осмото поглавје се однесува на *Колективното преговарање и колективните договори*, во кое авторот опсежно ги објаснува поимот и суштина на преговарањето, поимот и дефиниција на колективното преговарање, теориите за правната природа на колективните преговори, предмет, содржина и облик на колективното преговарање, проширување (*extension*) на предметот на колективното преговарање, основни претпоставки за колективното преговарање, субјекти на колективното преговарање, видови и нивоа на колективно договарање, начело на поповолност за вработените (*in favorem laboratoris*), односот на колективните договори со другите правни акти (закон, општи акти на работодавачот), времетраење на важноста на колективниот договор, престанок на важење на колективниот договор, регистрирање, објавување, применување, функции, значење и др.

Деветтото поглавје е со наслов *Теоретски и правен пристап на колективното преговарање* во кое се објаснети ставовите на најважните теоретичари за колективното преговарање, како и правните инструменти на МОТ, ООН, Советот на Европа и Европската Унија за колективното преговарање.

Десеттото поглавје е со наслов *Колективното преговарање во Европската Унија* во кое авторот се осврнува на субјектите на колективното преговарање во ЕУ, правната рамка за колективното преговарање во ЕУ и покриеноста на вработените со колективно преговарање во ЕУ.

Единаесеттото поглавје е со наслов *Трипартизам* во кое авторот ги објаснува поимот и суштината на трипартизмот, институционалниот развој на трипартизмот во светот и Европа, значењето на трипартизмот, трипартизмот во државите од Источна и Југоисточна Европа, правната рамка на трипартизмот низ призмата на меѓународно-правните инструменти на трипартизмот донесени од страна на МОТ, ООН, Советот на Европа и ЕУ и др.

Дванаесеттото поглавје е со наслов *Колективен работен спор* и ги обработува следните прашања: поим, предметот, колективни права и колективни интереси, субјектите на колективниот работен спор, видови на колективен работен спор, колективни работни спорови според нивото, меѓусиндикален спор како колективен (не и работен) спор. Исто така, во рамките на ова поглавје се анализирани и принципите и моделите на колективните работни спорови, правните, вонправните и институционалните аспекти на моделот на решавање на колективните работни спорови, институционалните аспекти на моделот на решавање на колективни работни спорови и др.

Тринаесеттото поглавје е со наслов *Мирно решавање на колективните работни спорови* и ги опфаќа следните прашања: мирни методи на решавање на колективните работни спорови во кои спаѓаат: *помирувањето, посредувањето, арбитражата, истражувањето на факти, медијација-арбитража, неформални методи и др.*

Четиринаесеттото поглавје е со наслов *Институции за решавање на колективните работни спорови* и ги опфаќа следниве поднаслови: Јавни служби за миреење и посредување: компаративна анализа; Правосудни органи; Правна и институционална рамка за решавање на колективните работни спорови; Акти на МОТ, Акти на Советот на Европа и др.

Петнаесеттото поглавје е со наслов *Решавање на колективните работни спорови со колективна акција* и ги содржи следниве поднаслови: Колективна акција на вработените; Поим и дефиниции за штрајкот; Генеза на правото на штрајк; Штрајкот како кривично дело; Штрајкот како граѓанско-правен деликт; Законски и теоретски дефиниции на штрајкот и др.

Шеснаесеттото поглавје е со наслов *Право на штрајк* и ги обработува следните прашања: Право на штрајк во меѓународното право; Правото на штрајк во актите на МОТ; Правото на штрајк во актите на ООН; Право на штрајк во актите на Советот на Европа; Правото на штрајк како уставно право; Последици од организирање и учество во штрајк; Правни последици на штрајкот; Видови на штрајкови; Штрајкови според предметот на борба; Штрајкови според нивото на организирање (опфат на вработените; Штрајкови според начинот на организирање; Штрајкови според методот на борба; Спонтани штрајкови; Конвенционален штрајк; Престанување на штрајкот; Престанување на штрајкот со спогодување и др.

Седумнаесеттото поглавје се однесува на *Индустриски акции на работниците различни од штрајкот* и ги опфаќа следните прашања: Индустриски акции на работниците (синдикатот); Работничка стража; Бојкот; Саботажа (sabotage).

Осумнаесеттото поглавје е со наслов *Колективна акција на работодавачите* и ги опфаќа следните прашања: Поим на локаут (lock-out); Обележја на локаутот; Видови на локаут; Црни листи на синдикални активисти; Облици на економски и други видови на притисоци; Заменување на штрајкувачи и др.

Деветнаесеттото поглавје е со наслов *Право на партиципација на вработените* и ги опфаќа следните прашања: Терминолошко определување; Историски развој на работничката партиципација; Филозофија на работничката партиципација; Правна основа за работничката партиципација; Облици на партиципација на вработените во управувањето со претпријатието; Институционални облици на партиципација на работниците во управувањето со претпријатието; Совет на вработените; Германски модел на совет на вработени; Француски модел на совет на вработените; Европски совет на вработени и др.

Дваесеттото поглавје е со наслов *Синдикатот, политиката и политичките партии* во кое авторот го анализира односот на синдикатот и политичките партии во различни држави во светот.

Последното **дваесет и прво поглавје** е со наслов *Корупцијата во индустриските односи* во кое авторот го одредува поимот корупција, ги детерминира причините, ја анализира корупцијата од аспект на правни регулација на оваа негативна појава во општеството.

ЗАКЛУЧОК

Учебникот со наслов „Индустриски односи - регулатива, теорија и практика» од авторот проф. д-р Андон Мајхошев е систематски и логички подреден на современ начин каде што во XXI поглавја (тематски целини) се прикажани најважните правни акти, правни институти, принципи, начела и институции на индустриските односи како важна правна дисциплина. Материјата е презентирани на еден јасен, студиозен, стручно-методолошки начин, поради што студентите ќе можат оваа материја без тешкотија да ја совладаат. Врз основа на содржината на ракописот, сметаме дека овој учебник ќе им овозможи на студентите од втор циклус на студии да се стекнат со потребните знаења за оваа област, а ќе даде придонес и во научната и стручната јавност и затоа со големо задоволство препорачуваме да биде објавен.

Врз основа на гореизнесеното, му предлагаме на **Наставно-научниот совет на Правниот факултет во Штип, учебникот со наслов „Индустриски односи -регулатива, теорија и практика” од проф. д-р Андон Мајхошев да го одобри за издавање.**

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Д-р Војо Беловски, редовен професор, с.р.
Д-р Билјана Тодорова, редовен професор, с.р.